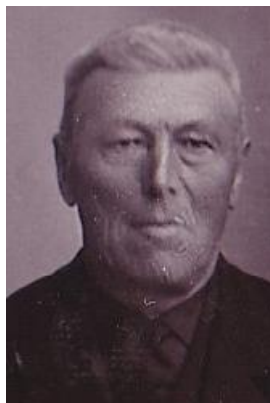

Bonne Meersma 1846-1915

(de derde bewoner van 'it earmlân', Mieddyk 39, Menaam)

Bonne Hendriks Meersma (60)

Bonne Hendriks Meersma wordt op 7 juni 1846 in Kollum geboren als kind van vader Hendrik Bonnes Meersma (1812-1892) en moeder Martje Harkes Miedema (1812-1881). Vader is timmerman in Kollum en is daarmee in de voetsporen getreden van aannemer pake Bonne Meersma. Hendrik en Martje zijn van de Nederlands hervormde kerk en dat is ook de richting die hun kinderen volgen. Bonnes zusje Gepke, geboren in 1841, is de oudste in het gezin. Broer Harke wordt geboren in 1842 en zus Susanna in 1844. Bonne is twee jaar later de vierde in het gezin. In 1848 wordt kleine Doeke geboren. Hij wordt maar tien maanden oud. Het broertje dat in 1849 wordt geboren krijgt ook de naam Doeke, gevolgd door Jan (1852-1939) en in 1856 wordt Aafke geboren. Vader en moeder Meersma zijn dan inmiddels achtendertig jaar.

Vader Hendrik Meersma heeft maar één broer en dat is Joost Meersma. Deze oom van Bonne is in 1841 getrouwd met de tien jaar oudere Jeltje Gerbens Ytsma die van oorsprong uit Buitenpost komt. Joost is timmerman en ze hebben een winkel in Kollum. In 1842 wordt hun dochter Gepke geboren. Ze zal enigst kind blijven. Joost komt een aantal keren in aanraking met justitie. In 1843 wordt hij betrapt omdat hij in zijn winkel ongekeurde gewichten voorhanden heeft. Op 14 februari 1849 wordt hij voor mishandeling veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf en acht gulden boete. Later in dat jaar moet hij wegens vernieling en verwonding opnieuw de gevangenis in. Nu voor zes maanden en hij moet twee boetes betalen. Eén van acht en één van vijfentwintig gulden. In 1851 volgt een veroordeling met een gevangenisstraf van één jaar vanwege mishandeling en een boete van acht gulden. Al deze veroordelingen houden ongetwijfeld verband met een vorm van krankzinnigheid die rond deze tijd bij Joost wordt geconstateerd. Hij blijkt volgens de betrokken geneesheren eigenlijk al sinds 1850 manisch te zijn en uiteindelijk wordt hij op 20 mei 1853 onder registratienummer 109 in het pas geopende gesticht in Franeker opgenomen. In mei 1860 schrijft zijn geneesheer in Franeker het volgende over Joost op: 'Hij stelt zich nog steeds voor dat er allerlei onzienlijke wezens rondom hem heen dwalen, zoowel in de lucht als over de grond en onder de grond. Des nachts krijgt hij meestal bezoek van dames of vrouwen die hem verontrusten en menigmaal zijn bed uitlokken. Soms gaat hij rondom zijn krib aan het vissen met een draad en kromgebogen speld om die dwergen te vangen. Wanneer hij aan

het werk is meent hij van tijd tot tijd een slag aan het hoofd te krijgen door wezens die om hem heen vliegen. Soms klimt een hond in zijn nek op en steekt de kop in zijn achterhoofd terwijl hij de poten van het dier in zijn borst meent te voelen, op andere tijden kruipen kaboutermannetjes uit de steenen in zijne voeten op en vreten zijne schenen uit waaraan hij de ulcera cronis (zwakke beenaders waardoor open wonden ontstaan) bij hem toeschrijft. Meestal gevoelt hij zich te zwak om te werken en zal en moet hij iets doen, eerst afzonderlijk door een boterham met vleesch versterkt worden'. Joost Meersma is dus behoorlijk in de war en zal tot zijn dood op 5 februari 1880 in Franeker blijven. Hij wordt 65 jaar en is in Kollum begraven.

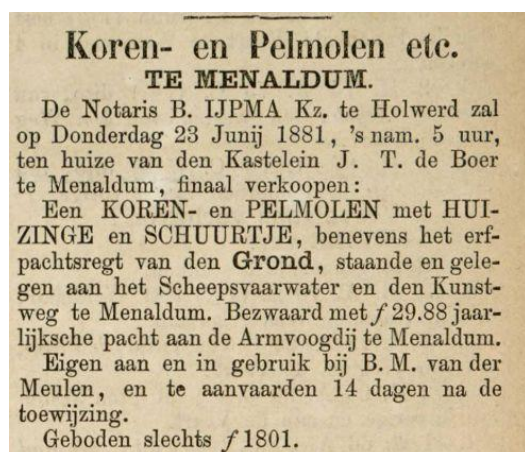
De broers van Bonne worden alle drie timmerman. De kinderen van Hendrik en Martje blijven niet allemaal in Kollum. Zo vertrekt Doeke in 1881 als 31-jarige naar Haarlem en later naar Amersfoort. Jan gaat op zijn twintigste naar Scharnegoutum. Zus Aafke gaat in 1871 naar Leeuwarden om een oudere nicht van haar moeder te helpen, maar keert drie jaar later in Kollum terug. Ze is dan bijna achttien.

In tegenstelling tot zijn vader en broers, wordt Bonne geen timmerman maar molenaarsknecht. Daar begint hij mee in mei 1866, bij een molenaar in Visvliet. Na enige omzwervingen werkt hij twee jaar later op de molen van pelmolenaar Sijbold Berghuis in Stroobos, gevolgd door de pelmolen van Rindert Jans Hulshoff in Buitenpost in 1873. Bonne, dan 27 jaar, houdt het hier na een jaar voor gezien en woont daarna in Kooten, Grijskerk en Tietjerksteradeel. In 1880 keert hij in Kollum terug.

Bonnes moeder, Martje Harkes Miedema (69), overlijdt op 1 mei 1881. Na haar dood wordt op 27 juni de inventaris opgemaakt bij notaris Daniël Andreae in Kollum. Bonne laat zich bij volmacht vertegenwoordigen door gerechtsdeurwaarder Jan Pieter Oostingh uit Buitenpost. Het waarom van de volmacht is onduidelijk. Vader Hendrik en alle anderen zijn wel in levende lijve bij notaris aanwezig om de inventarisakte te ondertekenen, maar Bonne dus niet. Wat opvalt aan de inventaris is het vele, overigens laag getaxeerde timmergerei. Samen met de uitstaande nota's geeft dit een beeld van het kleine timmerbedrijf van vader Hendrik Meersma. Bij notaris en advocaat Horatius Albarda staat 5.000 gulden geparkeerd tegen een jaarlijkse rente van 4,5 procent. Er ligt een doktersrekening van 83 gulden, wat doet vermoeden dat Martje na een ziekbed is overleden. Verder is er 7.410 gulden van Martje die in eerste instantie buiten de huwelijkse gemeenschap met Hendrik is gehouden. Het is de erfenis die Martje eerder kreeg van de op 16 februari 1874 in haar woonplaats Leeuwarden overleden Trijntje Miedema. Deze Trijntje bezit veel onroerend goed, waaronder huizen in Leeuwarden, twee aanzienlijke boerderijen met land onder Schenkenschans bij Deinum en bij Lollum en losse weilanden bij Marsum, Boksum en Wytgaard. Het bezit heeft een totale waarde van meer dan anderhalve ton. Trijntje is de langstlevende van de drie ongehuwde dochters van het vermogende Leeuwarder echtpaar Claas Miedema (1760-1839) en Sjoukje Reinders Terpstra (1774-1847). Deze Sjoukje is een zuster van Martjes ook niet onbemiddelde vader Harke Reinders Miedema (1781-1827). Sjoukje heeft na de Napoleontische tijd echter de achternaam Terpstra aangenomen. Ze is niettemin een echte tante van Martje en dus is de overleden Trijntje Miedema Martje haar volle nicht. Het testament dat Trijntje een jaar voor haar overlijden door notaris Albarda in Leeuwarden heeft laten opmaken, zal waarschijnlijk meer over de verdeling van de erfenis aan het licht kunnen brengen. Mogelijk ook over de omvang van de legaten die Bonnes zusters Aafke en

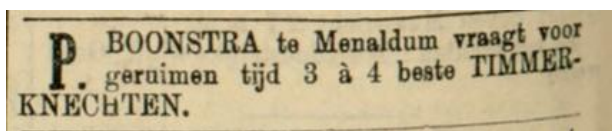
Susanne in 1874 van de overleden Trijntje hebben ontvangen. Van Aafke is bekend dat ze in 1871 bij Trijntje in Leeuwarden is komen inwonen en daar tot een paar maanden na Trijntjes overlijden in 1874 is gebleven. De erfenis heeft Bonnes moeder Martje dus een mooi bedrag opgeleverd. Vader Hendrik krijgt na haar overlijden het vruchtgebruik van het hele bezit, waaronder ook deze erfenis.

Een maand na de dood van zijn moeder koopt Bonne in juni 1881 zijn eigen korenmolen. Hij heeft dan al vijftien jaar werk als molenaarsknecht achter de rug en zal daardoor ongetwijfeld heel veel van het molenaarsvak weten. Het is Bartele van der Meulen uit Menaldum die op 9 juni 1881 in een publieke veiling zijn molen met huis koop aanbiedt. Er wordt 1.801 gulden voor geboden en op 23 juni volgt de finale verkoop. Bonnes toekomstige schoonvader, de Kollumer koopman Meindert Veldinga, verhoogt het bod naar 2.206 gulden. Bonne wordt daarna de eigenaar van het erfpachtrecht voor de grond en van de molen, het huis en het schuurtje.

De reden waarom Bartele van der Meulen (36) de korenmolen bij Menaldum heeft verkocht is onduidelijk. Bartele heeft de molen in 1871 voor 4.203 gulden gekocht uit de executoriale verkoop van zijn voorganger Geert Duinkerken en dat is bijna de helft meer dan wat hij tien jaar later bij de verkoop ontvangt. Kennelijk neemt Bartele zijn verlies, want direct na de finale verkoop verhuist hij op 5 juli 1881 met zijn vrouw, Jetske Abes van Duinen en hun drie kinderen Abe, Melle en Jetske naar Amsterdam. Het is crisis en mogelijk dat dit een rol heeft gespeeld bij hun besluit om na tien jaar de molen te verkopen en elders een nieuwe toekomst op te bouwen. Bijzonder is de lening die Bonne Meersma later in het jaar aangaat. Op 23 november 1881 leent hij namelijk 1.500 gulden van Andries Oedzes Brouwer uit Dokkum. Notaris Ypma uit Holwerd regelt de akte. Omdat Ypma de notaris van Bartele van der Meulen is, is het niet ondenkbaar dat Bonne deze lening heeft overgenomen om op die manier de overname te financieren.

Na de aankoop van de molen trouwt Bonne (35) op 16 juli 1881 met de eveneens in Kollum geboren en getogen Elisabeth Veldinga (23). Elisabeth is geboren op 8 april 1859 als dochter van de Kollumer slager en koopman Meindert Veldinga (1828-1915) en zijn vrouw Aukje Wobbes Reitsma (1830-1873). Ze heeft op het moment dat ze met Bonne trouwt nog twee zussen, Janke en Sijke. Haar andere zusje en twee broertjes zijn vroeg overleden.

Advertentie in de Leeuwarder Courant van 5 april 1893. Waarschijnlijk bouwde Boonstra bij Meersma.

Voor de financiering van de nieuwbouw leent Bonne Meersma op 5 mei 1893 drieduizend gulden van Aernout Joan Dull uit Amt Delden. Aernout is getrouwd met de uit Leeuwarden afkomstige Elisabeth Catharina van der Veen. De jaarlijkse rente van de lening is 4,5 procent. Zekerheden vormen het erfpachtsrecht van de grond, de nieuwe boerderij en de molen. Schoonvader Meindert Veldinga uit Kollum zorgt voor aanvullende zekerheid met een perceel grond in Kollum dat bekend staat als 'de lange drie'. De akte voor de lening is van notaris Henri Jacob Sierevelt in Leeuwarden.

In de nieuwe boerderij werd ook plaats ingeruimd voor een achttal melkkoeien. Voor molenaar Bonne Meersma is de melkveehouderij een nieuwe bedrijfstak. Hoe in de eerste jaren na de bouw van de nieuwe boerderij de melk van de koeien is verwerkt, is nog onduidelijk. Het thuis verwerken van melk tot boter en kaas lijkt vanwege het ontbreken van een geschikte koele ruimte geen optie geweest te zijn, maar het kan zijn dat dit elders is gebeurd. Voor Bonne zal de komst van de zuivelfabriek in Marssum dus wel van belang zijn geweest. Hij staat als 39^e ondertekenaar in de oprichtingsakte van deze fabriek, die op 5 februari 1897 in de Staatscourant is gepubliceerd. Vanaf die tijd zal de melk van Meersma's koeien dagelijks met de wagen of met de boot van huis zijn gehaald om in de fabriek in Marssum te worden verwerkt. Vanaf 1896 komt Bonne Meersma in de administratie van de Armvoogdij ook voor als huurder van los land. Naast het werk op de korenmolen en het melken van koeien, worden er vanaf die tijd dus ook akkerbouwgewassen geteeld. Omdat zoon Hendrik mee gaat helpen, nemen ook de bedrijfsactiviteiten toe.

In 1893 zijn het huisje bij de molen en de schuur afgebroken en vervangen door de nieuwe boerderij op kadasternummer 1191. De molen krijgt kadasternummer 1192.

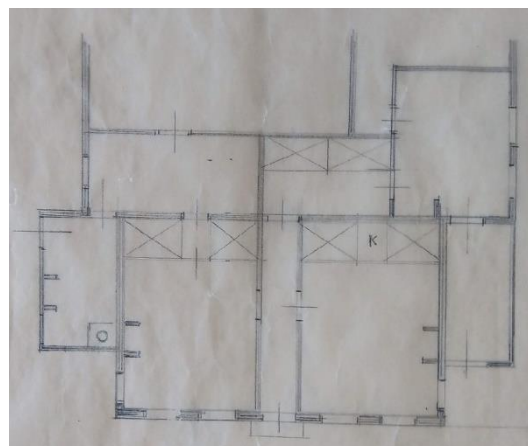
De kinderen van Bonne en Elisabeth

Bonne en Elisabeth krijgen samen zes kinderen. Zoon Hendrik is de oudste. Hij wordt geboren op 25 april 1882.

Hendrik Meersma (24)

Hendrik Meersma werkt aanvankelijk bij zijn vader in het Menaldumer molenaarsbedrijf. Hij trouwt op 24 mei 1906 met Trijntje Gerbens van der Schaaf uit Beetgum. Trijntje (23) is geboren op 5 januari 1883 en ook Nederlands hervormd. Ze gaan in de oostelijke helft van de boerderij (aan kant van de vaart) wonen, die dan 'de kleine woning' wordt genoemd en huisnummer 334 heeft. Bonne en Elisabeth blijven met hun nog thuiswonende dochters in het westelijke woongedeelte van de boerderij (aan de kant van de weg) wonen. Dat heeft huisnummer 333 heeft en de molen nummer 335. De splitsing van het vooreind van de boerderij kwam in de loop van 1906 tot stand. Omdat met ingang van dat jaar de bouwvergunning verplicht is geworden, doet timmerman Pieter Minnes Boonstra uit Menaldum namens Bonne op 1 mei 1906 een aanvraag bij de gemeente om het woongedeelte van de boerderij in tweeën te splitsen. Ze stellen onder meer uitbreiding van het sanitair voor. Het gezin van Bonne houdt het privaat in de koestal en de regenput aan de buitenkant van de keukenmuur. Aangezien die 3.500 liter water kan bevatten lijkt uitbreiding van de watervoorziening op dat moment niet nodig. Tegen het oostelijke woongedeelte van Hendrik en zijn vrouw zit in de schuur een kleine bergplaats waarin een nieuw privaat met een tonnetje wordt gebouwd. Gemeentearchitect T. de Vries uit Marssum schrijft op 8 mei een advies aan het gemeentebestuur. Die beslissen op 10 mei om de bouwaanvraag onder voorbehoud goed te keuren. De door de Meersma's gewenste uitbreiding met bedsteden is namelijk tegen artikel 35 van de Bouwverordening. Daarin staat dat slaappleatsen licht en lucht van buiten moeten kunnen krijgen. In het gangetje van Hendriks nieuwe onderkomen kan daar echter geen sprake van zijn. Verder moeten Bonne en Elisabeth de kleerkast naast de bestaande bedstee in hun voorkamer ombouwen tot 'slaapgelegenheid'. Tenslotte moeten de woningen in de gang gescheiden worden door een wand van 18 centimeter dik en moet het bouwplan zijn uitgevoerd op 15 juli 1906.

Aanzicht en plattegrond uit 1949. Het linker gedeelte is de zogenaamde 'kleine woning' waarin Hendrik Meersma en zijn vrouw Trijntje tussen 1906 en 1913 hebben gewoond. Later is ook aan die kant een aanbouw gemaakt met een regenput.

Hendrik blijft tot 1 februari 1913 bij zijn vader werken. Daarna verhuist hij samen met zijn vrouw en hun dochtertje Pietje naar de Nieuwe Tolstraat 47-III in Amsterdam. Hij slaat een andere weg in en gaat de politieopleiding volgen. Met succes, want op 18 september 1915, een maand na zijn vaders overlijden, wordt Hendrik als agent van politie in Amsterdam benoemd te worden tot veldwachter in Jubbega. Intussen is op 13 april 1915 hun dochter Elisabeth geboren, genoemd naar Hendriks moeder. Vanaf juli 1919 wordt Oudeschoot hun nieuwe woonplaats. Het vak van veldwachter kent in die tijd ook nevenfuncties, zoals bijvoorbeeld het assisteren bij de landbouwtelling en het innen van de hondenbelasting. Hendrik en z'n collega's vragen daarom in 1921 om meer salaris, in plaats van de 'schamele toeslag' die ze voor al hun werk krijgen. Kennelijk zit de belangenbehartiging hem in het bloed, want hij wordt later bestuurslid van de Friese afdeling van de Algemene Nederlandsche Politiebond.

Bestuur afd Friesland van de Algemene Politiebond met vlnr R.K. Dijkstra (Leeuwarden) H. Meersma (Oudeschoot) N. Stienstra (Franeker) S. de Boer (Oudega) W. Zijlstra (Menaldum) 1933

Op 1 mei 1938 krijgt Hendrik Meersma eervol leeftijdsontslag. Ze blijven in Oudeschoot wonen en dat is ook de plaats waar hij in 1968 op 85-jarige leeftijd overlijdt.

Ruim zes jaar na Hendrik wordt op 7 januari 1889 dochter Aukje Meersma geboren, genoemd naar Elisabeths moeder, Aukje Wobbes Reitsma, die al in 1873 op 42-jarige leeftijd overleed. Als Aukje in 1907 achttien jaar is geworden, gaat ze in Menaldum als dienstbode werken. Later is ze dienstbode en werkster in Minnertsga en ook op verschillende adressen in Leeuwarden. Ze blijft ongetrouwd en overlijdt op 68-jarige leeftijd in Leeuwarden.

Aukje Meersma (18)

In het jaar van Aukjes geboorte komt op 11 mei het zestienjarige nichtje Grietje Kazemier uit Augsbuurt bij de Meersma's inwonen. Ze wordt waarschijnlijk, net als haar zus Martje zes jaar eerder na Hendriks geboorte, bij Elisabeth ingezet als hulp in de huishouding. Grietje en Martje Kazemier zijn allebei dochters van Gepke, de oudste zuster van Bonne.

Martje Meersma wordt op 27 april 1891 geboren. Ook Martje leeft vanaf 1912 een leven als dienstbode en hulp in de huishouding. Dat doet ze in Menaldum, Dronrijp, Deinum, Leeuwarden en Huizum. Tussen 21 december 1917 en 6 maart 1918 verblijft ze in Jubbega, waarschijnlijk om broer Hendrik en zijn vrouw Trijntje te helpen. Opvallend is dat ze tussen 1929 en 1932 in het Gelderse Voorst verblijft. Naar verluidt is ze daar wijkverpleegster. Martje zal haar hele leven ongetrouwd blijven en overlijdt als ze 83 jaar is op 17 februari 1975 in Kollum.

Martje Meersma (15)

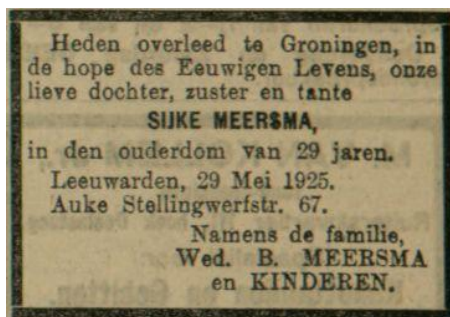
Janke Meersma (12)

Janke Meersma wordt geboren op 6 april 1894. Ze verlaat Menaldum in 1908 om op verschillende plaatsen als hulp in de huishouding te gaan werken. Dat doet ze waarschijnlijk eerst een tijdje bij haar pake Meindert Veldinga in Kollum. Daarna is ze ook in Tzummarum en Beetgummolen. In 1916 is ze 'baker' in Leeuwarden en ze gaat in 1923 naar Groningen. Janke blijft ongetrouwd en overlijdt (92) op 8 augustus 1986 in Veenwouden.

Dochter Sijke Meersma ziet het levenslicht op 26 april 1896. Ze verlaat het ouderlijk huis en de molen in 1912 en wordt dienstbode en hulp in de huishouding. Ze werkt in het eigen dorp, in Dronrijp en Leeuwarden en gaat in december 1920 naar Groningen om daar in het ziekenhuis te gaan werken.

Sijke Meersma (10)

Sijke Meersma (29) overlijdt in mei 1925 in Groningen aan de 'vliegende tering'. Ze is ongetrouwd en wordt begraven bij de kerk in Oudeschoot, waar haar broer Hendrik Meersma woont.

Het zesde en laatste kind van Bonne en Elisabeth, Gepke Meersma, wordt op 25 juni 1898 geboren. Gepke volgt de voetsporen van haar vier oudere zusters en wordt in 1916 ook dienstbode. Na een start in eigen dorp is ze dienstbode in Dronrijp, Dokkum, Leeuwarden en Oosterend. In 1922 is ze huishoudster bij haar oom, de broer van vader Bonne, timmerman Jan Meersma in Kollum. Twee jaar later komt ze terug in Leeuwarden, om vervolgens in Appelscha aan de slag te gaan.

Gepke Meersma (8)

Samen met zuster Janke woont Gepke het laatste deel van haar leven in het bejaardenhuis Talma in Veenwouden. Daar overlijdt ze op 18 september 1984 op 86-jarige leeftijd. Ook Gepke is altijd ongetrouwd gebleven.

Vlnr: Aukje, Janke, Elisabeth, Martje, Bonne, Sijke, Gepke en Hendrik Meersma in 1906

Opvallend is dat alle vijf dochters van Bonne en Elisabeth ongetrouwd zijn gebleven en ze alle vijf in de huishouding hebben gewerkt. Met ongeveer gelijke tussenpozen van twee jaar zijn drie van de vijf dochters in april geboren, één in mei en één in juni. Verder staan ze rond 1920 alle vijf in de burgerlijke stand ingeschreven bij hun moeder Elisabeth in het bovenhuis aan de Oosterkade 56 in Leeuwarden. Is dit toeval, of zit er nog een verhaal achter?

Ansichtkaart verzonden in 1915 met boerderij en molen van de Meersma's aan de Mieddyk

Bonnes schoonvader Meindert Veldinga (86) overlijdt op 20 februari 1915 in Kollum. Na het overlijden van zijn vrouw Aukje in 1873, is hij op 18 augustus 1883 opnieuw getrouwd met Zijke van der Horn (1841-1923) uit Kollum.

Bonne Meersma overlijdt in Menaldum op 2 augustus 1915 op 69-jarige leeftijd. Hij wordt op het kerkhof in Kollum begraven.

In het najaar van 1915 volgt de verkoop van de boerderij met de molen en de omliggende grond. Daarna gaan ook de overbodig geworden roerende goederen in een boelgoed van de hand.

Huisschilder Albert Groenewoud uit Boksum wordt naar aanleiding van deze provisionele verkoop, op 4 oktober voor 3.434 gulden koper van de boerderij, schuur en molen. Dit is ook het bod waarmee de veiling de finale ingaat. Mogelijk heeft Albert als stroman van de erven Meersma gefungeerd. Albert is namelijk een zwager van de dan in Amsterdam wonende Hendrik Meersma. Hun vrouwen zijn de zussen Van der Schaaf uit Beetgum.

Nadat Albert Groenewoud eigenaar is geworden, wordt de boerderij met schuur en molen in oktober eerst te huur aangeboden. Kennelijk is daar geen markt voor, want de volgende maand verschijnt een advertentie dat de molen op afbraak te koop is.

Leeuwarder Courant 22 oktober 1915

Nieuwsblad van het Noorden november 1915

De boerderij van de Meersma's is in mei 1916 in handen gekomen van de familie De Vries uit Menaldum. De molen is kort daarvoor op afbraak verkocht en vervolgens in onderdelen

verscheept naar het Brabantse Etten-Leur. Op 18 november 1915 brandde in die plaats de molen van M.C. van Eerd uit door het warmlopen van een motor. Van Eerd liet zijn molen herbouwen door molenmaker M.C. van Aspert uit Heeswijk, die daarvoor de onderdelen gebruikte van 'de achtkante korenmolen van wed. B. Meersma uit Menaldum'. De maalstenen uit de molen bleven in Menaldum achter. Slager Yde Baarda van de Greatebuorren in het dorp heeft er jarenlang zijn messen op geslepen.

Uitsnede uit een foto van het hok van slager Yde Baarda, waarop rechts achter het vat een deel van één van de molenstenen met een gat zichtbaar is.

Na Bonnes overlijden vertrekt Elisabeth Veldinga op 12 mei 1916 naar elders. Mogelijk naar een andere plek in het dorp. Precies een jaar later vertrekt ze naar Jubbega. Daar woont haar zoon Hendrik met zijn gezin. Vervolgens komt op 21 december 1917 ook dochter Martje naar Jubbega en vertrekt daar weer op 6 maart 1918. Op 11 januari 1919 komt Elisabeth vanuit Jubbega naar Leeuwarden en woont in de bovenwoning van het pand aan de Oosterkade 56. Ze verdient de kost als baker in de kraamzorg. Op 24 november 1924 verhuist ze naar de Auke Stellingwerfstraat 67 en vervolgens op 5 april 1929 naar de Tabagostraat 7.

Elisabeth met dochters Janke, Aukje, Martje en Gepke

Elisabeth met kleindochter Elisabeth in Leeuwarden

Elisabeth Veldinga overlijdt 18 juli 1949 op 90-jarige leeftijd in Leeuwarden, waar ze samenwoont met haar ongetrouwde dochters.

werkdokument
Jurjen Kingma Menaam
jurjen.durkje@kpnplanet.nl
06 23989583